

Rozšířený je rovněž zvyk vytvářet v kostelích Boží hrob, který symbolizuje místo, kde bylo uloženo Ježíšovo tělo po jeho smrti. Toto bohatě zdobené místo je centrem uctívání od Velkého pátku do neděle Zmrtvýchvstání. U Božího hrobu často stojí stráž v uniformách a vzdává mu čest.

Bílá sobota (v Polsku zvaná Velká) je dnem tradičního svěcení pokrmů. Tento zvyk má všechny, kteří tyto pokrmy snědí, ochránit před nemocemi a neúrodou a zajistit zdravé jídlo. V košíku se do kostela přinesou pokrmy, které se budou jíst u sváteční tabule: vajíčka (včetně kraslic), rozmanitá masa a uzeniny, pečivo a také sůl, máslo, pepř a křen.

Neděle Zmrtvýchvstání (v Polsku zvaná Velká) začíná za úsvitu slavnostní bohoslužbou Zmrtvýchvstání (tzv. *Rezurekcja*). Velikonoční snídaně v rodinném kruhu je nejdůležitějším jídlem v tento den, které se může protáhnout i do odpoledne. Během snídaně se lidé podělí vajíčkem, symbolem života, a na stolech jsou tradiční pokrmy: *žur* (polévka z kvásku ze žitné mouky), tzv. *święconka* (doslova „posvěcenka“) z uzeniny a pečeného masa s křenem, různé připravená vajíčka, uzeniny, maso a sladké pečivo – velikonoční bábovky a mazurky (typické velikonoční dekorované sladké pečivo nejčastěji z křehkého těsta, jehož název pochází od regionu Mazury).

Domy se zdobí různorodými ozdobami a velikonočními beránky. Hlavní ozdobou jsou vajíčka zdobená různými technikami – barvami a voskem malované různobarevně

pisanky a jehlou nebo nožičkem vyškrabávané *kraszanky*.

Na velikonoční pondělí, jemuž se lidově říká **Šmigus-dyngus**, se všichni polévají vodou, což má zajistit zdraví a krásu. Polévání vodou vyjadřuje i úspěch u druhého pohlaví – čím větší je o dívku zájem ze strany chlapců, tím víc bude politá. Dívka se tím může pyšnit a doufat v brzkou svatbu. V současnosti dyngusové zvyky hodně zjemněly, omezují se na postříkání trochou vody nebo parfému.

Projekt Zahrady živé kultury – ochrana společného dědictví polsko-českého pohraničí

je spolufinancová Evropskou unií z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR–PL 2007–2013

Vydala Správa Krkonošského národního parku v roce 2012.
Text: © L. Dušek, M. Koziol, Grafická úprava: R. Etrych
Foto: © Krkonošské muzeum Správy KRNAP ve Vrchlabí
© Muzeum Ceramiki w Bolesławcu, Anna Puk
Vytisknuto na recyklovaném papíře.

© 2012, Správa Krkonošského národního parku,
Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí
ISBN: 978-80-87706-12-1

VELIKONOCE

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

www.krnapp.cz

112

SOS

150

HASIČI

155

LÉKÁR

158

POLICIE

1210

HORSKÁ SLUŽBA (CZ) / GOPR (PL)

(+48) 985 nebo 601 100 300

CZ PL C13/Cel 3
2007-2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PŘEKRAČUJEME HRANICE / PRZEKRACZAMY GRANICE

Projekt Zahrady živé kultury - ochrana společného dědictví polsko-českého pohraničí je spolufinancován Evropskou unií z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR - PL 2007-2013.

Jarní svátky **Velikonoce** byly v předkřesťanských dobách spojeny s řadou obřadů, souvisejících se zajištěním budoucí úrody a ochranou před zlými silami, obrozující se přírodou a kultem slunce. Křesťanství na předešlé navázalo legendou o ukřížování a zmrtvýchvstání Spasitele Ježíše Krista. Smíšení křesťanské věrouky a pohanských kultů vyústilo v lidové pojetí, projevující se také v Krkonoších a Podkrkonoší.

Velikonoční svátky patří mezi tzv. **pohyblivé**, které se slaví vždy **první neděli po prvním jarním úplňku**. Velikonoční neboli **pašijový týden**, který je zasvěcen obřadům připomínajícím utrpení a zmrtvýchvstání Krista, začíná po Květné neděli.

Na **Škaredou středu** se uklízí před svátky, **Zelený čtvrtek** je spojen s pečením jidášů (pečivo stočené do různých tvarů), na magický **Velký pátek** se děvčata před východem slunce omývají v potoce nebo ve sněhu, což jim zajistí zdraví a krásu, o **Bílé sobotě** se před kostelem zapaluje „nový“ oheň, zajišťující očistu a ochranu a rozezní se kostelní zvony při obřadu Vzkříšení.

Cyklus vrcholí **Velikonočním pondělím** – šleháním čerstvými pruty spletenými do **pomlázky** (od slova „omlazení“) má do člověka vejít síla obrozené přírody. Obdarovávání malovanými vajíčky mělo zajistit prosperitu.

Používání **vajec k magickým účelům** coby symbolu života a smrti patří k nejstarobylejším tradicím Slovanů. Vkládala se do brázdy, potíral se jimi dobytek při záprahu do pluhu, házela se do jarní vegetace apod., sloužila k ochraně, léčení, očištění i věštibám.

VELIKONOCE

V předkřesťanských dobách byly spojeny s řadou obřadů, souvisejících se zajištěním budoucí úrody a ochranou před zlými silami, obrozující se přírodou a kultem slunce.

O Velikonocích se vejce zdobila a vznikaly tak **kraslice** (ze slovanského „krásný“, tj červený). Původně se používala přírodní barviva, nejčastěji barva krve a života – červená, jejíž odstín se vytvořil buď pomocí cibulových slupek, nebo tzv. „brazílského“ dřeva (rudodřeva). Později se rozvinula řada technik: batikování pomocí roztaveného vosku, tvoření dekoru přivazováním rostlinných lístků před barvením, přidáváním oleje do roztoku barvy, vyškrabování, polepování slámou, textilem, ovíjení drátkem atd.

K Velikonocům se vztahovalo též mnoho **pranostik** a dnes již zcela zaniklý zvyk **sepisování tzv. velikonočních lístků**, zaměřených na chválu Ježíše a jeho utrpení. Nesmíme zapomenout na stránku slovesnou a hudební. Zpívaly se **koledy**, na kraslice se psaly veršičky a různá zařikávání a předváděly drobné **dramatické útvary** s velikonoční tematikou.

V roce 1762 ve **Vrchlabí** členové ochotnického bratrstva sv. Škapulře uvedli velkolepou **pašijovou hru**, která trvala několik dní a setkala se s velkým úspěchem; diváci se sjížděli až ze Slezska. Z **Podkrkonoší** se nám dochovala např. hra Umučení a Vzkříšení Páně z Vlastiboře.

V současnosti z velikonočních tradic přetrvává malování vajíček (jejich funkce už je jen dekorativní, estetická), pletení a šlehání pomlázkou, hrstka koled a pečení tradičního pečiva.

V Dolním Slezsku podle tradice předchází přípravám na Velikonoce dlouhý čtyřicetidenní **velký půst**, který začíná **Popeleční středou**. Tento den se při bohoslužbách všem věřícím na znamení začínajícího pokání sype na hlavu popel ze spálených velikonočních palem z loňského roku. V období velkého půstu neprobíhají zábavy, lidé se oblékají střídmeji a měli by se zdržet požívání masitých pokrmů. V kostelech rozjímají nad utrpením Krista během zpívaných pobožností křížové cesty a „hořkých žalů“ (*Gorzkie Żale* je ryze polská tradice liturgické modlitby během postního období).

Hlavní důraz se klade na obřady **svatého týdne** a zejména **Velkého pátku**. Věřícím začínají oslavy týden před Velikonoce na Květnou neděli, které se v Polsku říká Palmová. Tento den se konají slavnostní procese, jichž se účastní lidé s velikonočními „palmami“ vyrobenými z proutků zdobených květy a zelenými rostlinami, které se tento den svěť. Palmy mohou být různých rozměrů, v některých obcích se pořádají soutěže o největší palmu, která tak může dosáhnout i pěti metrů!